

NEW YORK TIMES BESTSELLER

TARA WESTOVER
Μορφωμένη

«Μια αυτοβιογραφία προορισμένη να γίνει κλασική... μια συγκλονιστική μαρτυρία-ύμνος στην αποφασιστικότητα» - *SUNDAY TIMES*

ΙΚΑΡΟΣ

ΜΟΡΦΩΜΕΝΗ

Τίτλος πρωτοτύπου: *Educated*

© 2018 Second Sally Ltd

© για την ελληνική έκδοση Εκδόσεις Ίκαρος, 2019

Μετάφραση από τα αγγλικά: Μαρία Φακίνου

Επιμέλεια - Διόρθωση: Δημήτρης Παπακώστας

Στοιχειοθεσία - Σελιδοποίηση: Ευτυχία Λιάπη

Εκτύπωση: Μητρόπολις Α.Ε.

Βιβλιοδεσία: Ηλ. Μπουντάς - Π. Βασιλειάδης Ο.Ε.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με τον ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, της σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικότερα όλης της αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

Πρώτη έκδοση: Ιούνιος 2019

ISBN 978-960-572-288-3

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΚΑΡΟΣ • ΒΟΥΛΗΣ 4, 105 62 ΑΘΗΝΑ • Τ: 210 322552 • www.ikarosbooks.gr

Tara Westover

ΜΟΡΦΩΜΕΝΗ

Μετάφραση
Μαρία Φακίνου

ΙΚΑΡΟΣ

Για τον Τάιλερ

Το παρελθόν είναι ωραίο επειδή ποτέ δεν συνειδητοποιούμε ένα συναίσθημα τη δεδομένη χρονική στιγμή. Επεκτείνεται μετέπειτα, και ως εκ τούτου δεν έχουμε ολοκληρωμένα συναισθήματα για το παρόν, μόνο για το παρελθόν.

ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ ΓΟΥΛΦ

Πιστεύω, εντέλει, πως πρέπει να αντιλαμβανόμαστε την εκπαίδευση ως μία συνεχή ανακατασκευή εμπειριών· πως η διαδικασία και ο στόχος της εκπαίδευσης είναι ένα και το αυτό.

ΤΖΟΝ ΝΤΙΟΥΓΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα της συγγραφέως	13
Πρόλογος	15

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. Έκλέξεται τὸ ἀγαθόν	21
2. Η μαμή	36
3. Τα κρεμ παπούτσια	53
4. Γυναίκες Απάτσι	65
5. Τίμια βρομιά	80
6. Ἀντιλήπτωρ μου εἶ καὶ καταφυγή μου	101
7. Ο Κύριος θα προνοήσει	121
8. Μικρές πόρνες	135
9. Τέλειος ὦν ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ	147
10. Ασπίδα ἀπὸ φτερά	160
11. Ἐνστικτο	169
12. Ψαρίσια μάτια	179
13. Σιγή στις εκκλησίες	190
14. Δεν πατώ πια στη γη	205
15. Δεν είμαι πια παιδί	221
16. Ἄπιστος ἄνθρωπος, ἀνυπάκουος παράδεισος	237

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

17. Ἀγιάζειν αὐτήν	253
18. Αἷμα καὶ πούπουλα	264

19. Εν αρχή	275
20. Εξιστορήσεις των προγόνων	286
21. Σκουτελάρια	297
22. Όσα ψιθυρίσαμε κι όσα φωνάξαμε	303
23. Είμαι από το Αϊντάχο	320
24. Ένα ιππότης, περιπλανώμενος	334
25. Πώς δουλεύει το θειάφι	347
26. Έκδεχομένων την του ύδατος κίνησιν	358
27. Αν ήμουν γυναίκα	365
28. Πυγμαλίων	375
29. Αποφοίτηση	389

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

30. Το χέρι του Παντοδύναμου	405
31. Τραγωδία και μετά φάρσα	419
32. Μια γυναίκα τσακώνεται σ' ένα μεγάλο σπίτι	432
33. Η μαγεία των φυσικών νόμων	440
34. Η ουσία των πραγμάτων	448
35. Δυτικά του ήλιου	457
36. Τέσσερα μακριά χέρια, στροβιλίζονται	466
37. Τζογάροντας για τη λύτρωση	479
38. Οικογένεια	491
39. Παρακολουθώντας το βουβάλι	499
40. Μορφωμένα	510
<i>Ευχαριστίες</i>	513
<i>Σημείωμα για το κείμενο</i>	515

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Η ιστορία αυτή δεν αναφέρεται στο μορμονισμό. Ούτε σε θρησκευτικές πεποιθήσεις άλλης μορφής. Σ' αυτήν ενυπάρχουν πολλές κατηγορίες ανθρώπων, κάποιοι πιστοί, κάποιοι όχι· κάποιοι ευγενικοί, κάποιοι όχι. Η συγγραφέας αμφισβητεί πως υπάρχει κάποια σύνδεση, θετική ή αρνητική, ανάμεσα στα δύο.

Τα ακόλουθα ονόματα, με αλφαβητική σειρά, είναι ψευδώνυμα: Άαρον, Βανέσα, Έμιλι, Έριν, Μπέντζαμιν, Όντρι, Πίτερ, Ρόμπερτ, Ρόμπιν, Σάνον, Σέιντι, Σον, Σούζαν, Τζιν, Τζούντι, Φέι.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στέκομαι πάνω στο παρατημένο κόκκινο βαγόνι τρένου δίπλα στον αχυρώνα. Ο αέρας λυσομανάει, κάνοντας τα μαλλιά μου να χτυπούν σαν μαστίγιο το πρόσωπό μου, και χώνεται ψυχρός μέσ' από τον ανοιχτό λαιμό του πουκαμίσου μου. Οι θυελλώδεις άνεμοι είναι πιο δυνατοί εδώ, κοντά στο βουνό, λες και ξεφυσά η ίδια η κορυφή. Χαμηλά, η κοιλάδα είναι γαλήνια, ατάραχη. Την ίδια ώρα το αγρόκτημά μας χορεύει: τα βαριά κωνοφόρα δέντρα λικνίζονται αργά, ενώ οι φασκομηλιές και τα γαϊδουράγκαθα τρέμουν, σκύβοντας με κάθε φύσημα και ρεύμα του αέρα. Πίσω μου ανηφορίζει απαλά ένας λόφος που πάει και κολλάει στους πρόποδες του βουνού. Αν σηκώσω το βλέμμα μου, βλέπω το σκοτεινό σχήμα της Ινδιάνας Πριγκίπισσας.

Ο λόφος είναι στρωμένος με άγριο στάρι. Αν τα κωνοφόρα κι οι φασκομηλιές είναι οι σολίστες, τότε το χωράφι με το στάρι είναι το μπαλέτο, όπου με εκρηκτικές κινήσεις κάθε στάχυ ακολουθεί όλα τα υπόλοιπα, ένα εκατομμύριο μπαλαρίνες που λυγίζουν, η μία μετά την άλλη, καθώς θυελλώδεις άνεμοι δημιουργούν βαθουλώματα στα χρυσαφένια κεφάλια τους. Το σχή-

μα αυτού του βαθουλώματος διαρκεί μόνο μια στιγμή, κι είναι ό,τι πιο κοντινό στο να γίνει ορατός ο αέρας.

Καθώς γυρίζω το κεφάλι μου προς το σπίτι μας στην πλαγιά, βλέπω άλλου είδους κινήσεις τώρα, ψηλές σκιές που πασχίζουν να περάσουν μέσ' από τα ρεύματα. Τ' αδέρφια μου έχουν ξυπνήσει, ελέγχοντας τον καιρό. Φαντάζομαι τη μητέρα μου όρθια πάνω από το μάτι της κουζίνας να φτιάχνει τηγανίτες από πίτουρο. Βλέπω την εικόνα του πατέρα μου, είναι σκυφτός δίπλα στην πίσω πόρτα, δένει τα κορδόνια στις μπότες του με την ατσάλινη μύτη και βάζει στα ροζιασμένα χέρια του τα γάντια της ηλεκτροκόλλησης. Κάτω στον αυτοκινητόδρομο, το σχολικό λεωφορείο περνάει χωρίς να σταματήσει.

Είμαι μόλις επτά χρονών, αλλά καταλαβαίνω πως αυτό το γεγονός, περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο, είναι που κάνει την οικογένειά μου διαφορετική: εμείς δεν πηγαίνουμε σχολείο.

Ο μπαμπάς ανησυχεί πως το κράτος θα μας αναγκάσει να πάμε, αλλά αποκλείεται, επειδή δεν γνωρίζει για μας. Τέσσερα από τα επτά παιδιά των γονιών μου δεν έχουν πιστοποιητικά γεννήσεως. Δεν έχουμε ιατρικό φάκελο επειδή γεννηθήκαμε στο σπίτι, κι ούτε μας έχει εξετάσει ποτέ γιατρός ή νοσοκόμα.¹ Ούτε σχολικούς ελέγχους έχουμε, επειδή δεν πατήσαμε ποτέ το πόδι μας σε σχολική αίθουσα. Όταν θα γίνω εννέα χρονών, θα μου βγάλουν ένα Ετεροχρονισμένο Πιστοποιητικό Γεννήσεως, αυτή τη στιγμή όμως, σύμφωνα με την πολιτεία του Αϊντάχο και το ομοσπονδιακό κράτος, δεν υπάρχω.

Και βέβαια *υπήρξα*. Μεγάλωσα προετοιμάζοντας τον εαυτό

1. Εκτός από την Όντρι, την αδερφή μου, που έσπασε ταυτόχρονα ένα χέρι κι ένα πόδι όταν ήταν μικρή. Την πήγαν να βάλει γύψο. (Σ.τ.Σ.)

μου για τις μέρες που θα εμφανιζόταν το «βδέλυγμα της ερημώσεως»,² ο ήλιος θα σκοτεινίαζε και το φεγγάρι θα έσταζε αίμα. Πέρασα τα καλοκαίρια μου φτιάχνοντας βάζα με ροδάκινα και τους χειμώνες μου εναλλάσσοντας τις προμήθειες. Όταν ο Κόσμος των Ανθρώπων θα έσβηνε, η οικογένειά μου θα συνέχιζε να υπάρχει, ανεπηρέαστη.

Είχα εκπαιδευτεί στους ρυθμούς του βουνού, ρυθμούς στους οποίους η αλλαγή δεν ήταν ποτέ ουσιαστική, μόνο κυκλική. Ο ίδιος ήλιος εμφανιζόταν κάθε πρωί, σάρωνε την κοιλάδα κι έδυε πίσω από την κορυφή. Το χιόνι που έπεφτε το χειμώνα, έλιωνε πάντα την άνοιξη. Οι ζωές μας ήταν ένας κύκλος –ο κύκλος της ημέρας, ο κύκλος των εποχών–, κύκλοι ανέμων αλλαγών που όταν ολοκληρώνονταν σήμαινε πως τίποτε απολύτως δεν είχε αλλάξει. Πίστευα πως η οικογένειά μου αποτελούσε μέρος αυτού του αθάνατου μοτίβου, πως ήμασταν, κατά μία έννοια, αιώνιοι. Όμως η αιωνιότητα ανήκε μόνο στο βουνό.

Ο πατέρας μου αφηγούνταν μια ιστορία για την κορυφή. Ήταν ένα μεγαλειώδες, γέρικο πράγμα αυτή η κορυφή, ένας καθεδρικός για βουνό. Γύρω γύρω υπήρχαν κι άλλα βουνά, πιο ψηλά, πιο επιβλητικά, όμως το Μπακς Πικ ήταν σαν κομψότερη χνημα καμωμένο. Οι πρόποδες του εκτείνονταν ενάμισι χιλιόμετρο, η σκοτεινή μορφή του εξείχε σαν ψηλό κύμα μέσ' από τη γη κι ορθωνόταν σχηματίζοντας ένα τέλειο βέλος. Από μακριά είχες έντονα την αίσθηση ότι έβλεπες ένα γυναικείο σώμα στην πρόσοψη του βουνού: πελώριες χαράδρες σχημάτιζαν τα

2. Ένα από τα σημάδια που έδωσε ο Ιησούς στους μαθητές του για ν' αναγνωρίσουν την έλευση των έσχατων ημερών: «Όταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἔρημώσεως τὸ ρηθὲν διὰ Δαναίηλ τοῦ προφήτου...» (Ματθαίος 24:15). (Σ.τ.Μ.)

πόδια της, τα μαλλιά της κλαδάκια πεύκων που απλώνονταν πάνω από τη βόρεια κορυφογραμμή. Η στάση του σώματός της ήταν αυταρχική, το ένα πόδι ξεπρόβαλλε μπροστά σε μια κίνηση ισχύος, περισσότερο δρασκελιά παρά βήμα.

Ο πατέρας μου την έλεγε Ινδιάννα Πριγκίπισσα. Εμφανιζόταν κάθε χρόνο όταν άρχιζαν να λιώνουν τα χιόνια, κοιτάζοντας νότια, παρακολουθώντας το βουβάλι να επιστρέφει στην κοιλάδα. Ο μπαμπάς έλεγε πως οι νομάδες Ινδιάνοι πρόσεχαν πότε θα εμφανιστεί, θεωρώντας την ένα σημάδι της άνοιξης, μια ένδειξη πως έλιωναν τα χιόνια στο βουνό, ο χειμώνας είχε τελειώσει κι ήταν καιρός να γυρίσουν στο σπίτι τους.

Όλες οι ιστορίες του πατέρα μου είχαν να κάνουν με το βουνό μας, την κοιλάδα μας, το μικρό δαντελωτό κομμάτι γης στο Αϊντάχο. Ποτέ δεν μου είπε τι να κάνω αν έφευγα μια μέρα από το βουνό, αν διέσχιζα ωκεανούς και ηπείρους και βρισκόμουν σ' άγνωστα μέρη, όπου δεν θα μπορούσα πια ν' αναζητήσω στον ορίζοντα την Πριγκίπισσα. Ποτέ δεν μου είπε πώς θα ήξερα πως ήταν καιρός να γυρίσω στο σπίτι μου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν³

Η πιο έντονη ανάμνηση που έχω δεν είναι ανάμνηση. Είναι κάτι που το φαντάστηκα κι έπειτα άρχισα να το θυμάμαι σαν να είχε συμβεί. Η ανάμνηση αυτή σχηματίστηκε όταν ήμουν πέντε χρονών, λίγο πριν μπω στα έξι, από μια ιστορία που αφηγήθηκε ο πατέρας μου με τόσες λεπτομέρειες, που εγώ και τ' αδέρφια μου φτιάξαμε ο καθένας στο μυαλό του τη δική του κινηματογραφική εκδοχή, με πυροβολισμούς και φωνές. Η δική μου είχε τριζόνια. Αυτός είναι ο ήχος που ακούω καθώς η οικογένειά μου στριμώνχεται μες στην κουζίνα, με τα φώτα σβηστά, για να κρυφτεί από τους ομοσπονδιακούς πράκτορες που έχουν περικυκλώσει το σπίτι. Μια γυναίκα απλώνει το χέρι να πιάσει ένα ποτήρι νερό και το φεγγάρι φωτίζει τη σιλουέτα της. Ένας πυροβολισμός αντηχεί σαν βουρδουλιά κι εκείνη πέφτει κάτω. Στη μνήμη μου είναι πάντοτε η μητέρα που πέφτει κάτω, και κρατάει ένα μωρό στην αγκαλιά της.

Το μωρό δεν έχει καμία λογική –είμαι η μικρότερη από τα

3. Ησαΐας 7:15. (Σ.τ.Μ.)

εφτά παιδιά της μητέρας μου-, αλλά, όπως είπα, τίποτε απ' αυτά δεν συνέβη.

Ένα χρόνο αφότου μας αφηγήθηκε ο πατέρας μου αυτή την ιστορία, μαζευτήκαμε ένα βράδυ για να τον ακούσουμε να διαβάζει δυνατά από τον Ησαΐα, μια προφητεία για τον Εμμανουήλ. Κάθισε στον καναπέ μας, χρώματος μουσταρδί, έχοντας ανοιχτή μια μεγάλη Βίβλο. Η μητέρα ήταν δίπλα του. Εμείς οι υπόλοιποι, εδώ κι εκεί πάνω στην παχιά καφετιά μοκέτα.

«Βούτυρον και μέλι φάγεται», είπε με σιγανή και μονότονη φωνή ο μπαμπάς, κουρασμένος μετά από μια ολόκληρη μέρα που κουβαλούσε παλιοσίδερα. «Πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ προελέσθαι πονηρά, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν».

Ακολούθησε μια βαριά σιωπή. Εμείς καθόμασταν σιωπηλοί.

Ο πατέρας μου δεν ήταν ψηλός, αλλά μπορούσε να επιβληθεί με την παρουσία του σ' ένα δωμάτιο. Είχε έναν αέρα, τη σοβαρότητα ενός μύστη. Τα χέρια του ήταν πλατιά και τραχιά -τα χέρια ενός άντρα που έχει δουλέψει σκληρά σ' όλη του τη ζωή- και κρατούσαν σφιχτά τη Βίβλο.

Διάβασε δυνατά το εδάφιο και δεύτερη φορά, μετά τρίτη, μετά τέταρτη. Σε κάθε επανάληψη, η ένταση της φωνής του ανέβαινε. Τα μάτια του, που λίγα λεπτά πριν ήταν πρησμένα από την κούραση, ήταν τώρα ορθάνοιχτα και σε εγρήγορση. Εδώ υπήρχε ένα θείο δόγμα, είπε. Θα ρωτούσε τον Κύριο για να μάθει γι' αυτό.

Το άλλο πρωί ο μπαμπάς καθάρισε το ψυγείο μας από γάλα, γιαούρτι και τυρί, και το ίδιο απόγευμα, όταν γύρισε σπίτι, το φορτηγάκι του ήταν φορτωμένο με καμιά διακοσάρια κιλά μέλι.

«Ο Ησαΐας δεν λέει ποιο είναι το πονηρό, το βούτυρο ή το μέλι», είπε ο μπαμπάς χαμογελώντας πλατιά καθώς τ' αδέρφια μου έσερναν τα λευκά δοχεία στο υπόγειο. «Αλλά αν ρωτήσετε, ο Κύριος θα σας πει!»

Όταν ο μπαμπάς διάβασε το εδάφιο στη μητέρα του, εκείνη του γέλασε κατάμουτρα. «Έχω κάτι κουκούτσια παρατημένα στην κουζίνα», του είπε. «Δεν τα παίρνεις καλύτερα; Γιατί μυαλό δεν βλέπω να έχεις».

Η γιαγιά είχε ένα λεπτό, γωνιώδες πρόσωπο κι ένα ατέλειωτο απόθεμα από ψεύτικα ινδιάνικα κοσμήματα, όλα ασημένια και τирκουάζ, που κρέμονταν σαν τσαμπιά από το μακρύ και λεπτό λαιμό της και τα δάχτυλά της. Επειδή ζούσε πιο χαμηλά από μας στο λόφο, κοντά στον αυτοκινητόδρομο, τη λέγαμε η-γιαγιά-κάτω-στο-λόφο. Έτσι την ξεχωρίζαμε από τη μητέρα τής μητέρας μας, που τη λέγαμε η-γιαγιά-πέρα-στην-πόλη, επειδή ζούσε είκοσι πέντε χιλιόμετρα νότια, στη μοναδική πόλη της κομητείας, με το ένα και μοναδικό φανάρι κι ένα παντοπωλείο.

Ο μπαμπάς και η μητέρα του τα πήγαιναν όπως δυο γάτες με τις ουρές τους δεμένες μαζί. Μπορούσαν να μιλάνε επί μια βδομάδα και να μη συμφωνούν πουθενά, αλλά τους έδενε η αφοσίωσή τους στο βουνό. Η οικογένεια του πατέρα μου ζούσε στους πρόποδες του Μπακς Πικ εδώ και μισό αιώνα. Οι κόρες της γιαγιάς είχαν παντρευτεί και μετακομίσει, αλλά ο πατέρας μου έμεινε, χτίζοντας ένα άθλιο κίτρινο σπίτι, που δεν θα ολοκληρωνόταν ποτέ, ακριβώς πάνω από το σπίτι της μητέρας του στο λόφο, στους πρόποδες του βουνού, και στήνοντας μια μάντρα με παλιοσίδερα –μία από τις πολλές– δίπλα στο περιποιημένο γρασίδι της.

Τσακώνονταν κάθε μέρα, για το σκουπιδαριό από τη μά-

ντρα, αλλά πιο συχνά για μας τα παιδιά. Η γιαγιά πίστευε ότι θα 'πρεπε να πηγαίνουμε σχολείο κι όχι, όπως έλεγε, «ν' αλωνίζουμε στο βουνό σαν τ' αγρίμια». Ο μπαμπάς έλεγε πως το δημόσιο σχολείο ήταν κόλπο του κράτους για ν' απομακρύνει τα παιδιά από το Θεό. «Καλύτερα να παραδώσω τα παιδιά μου στον ίδιο το διάβολο», έλεγε, «παρά να τα στείλω εκεί κάτω σ' αυτό το σχολείο».

Ο Θεός είπε στον μπαμπά να μοιραστεί αυτή την αποκάλυψη με όσους ζούσαν και καλλιεργούσαν στη σκιά του Μπακς Πικ. Τις Κυριακές, σχεδόν όλοι μαζεύονταν στην εκκλησία, ένα παρεκκλήσι στο χρώμα της λευκής καρυδιάς λίγα μέτρα μακριά από τον αυτοκινητόδρομο, με το μικρό, λιτό καμπαναριό, χαρακτηριστικό στις εκκλησίες των Μορμόνων. Ο μπαμπάς στρίμωξε τους πατεράδες καθώς σηκώνονταν απ' τα στασίδια τους. Άρχισε με τον ξάδερφό του τον Τζιμ, που τον άκουγε καλοσυνάτα όσο ο μπαμπάς ανέμιζε τη Βίβλο του κι εξηγούσε πόσο αμαρτωλό ήταν το γάλα. Ο Τζιμ χαμογέλασε πλατιά, έπειτα χτύπησε φιλικά τον μπαμπά στον ώμο και είπε ότι κανένας δίκαιος Θεός δεν θα στερούσε από έναν άνθρωπο ένα σπιτικό παγωτό φράουλα κάποιο ζεστό καλοκαιριάτικο απόγευμα. Η γυναίκα του Τζιμ τον τράβηξε από το μπράτσο. Καθώς περνούσε από μπροστά μας, με πήρε η μυρουδιά της κοπριάς. Τότε θυμήθηκα: το μεγάλο γαλακτοκομείο ενάμισι χιλιόμετρο βόρεια από το Μπακς Πικ ήταν του Τζιμ.

Αφού ο μπαμπάς άρχισε το κήρυγμα ενάντια στο γάλα, η γιαγιά γέμισε μέχρι επάνω το ψυγείο της με γαλακτοκομικά. Με τον παππού έπιναν μόνο αποβουτυρωμένο γάλα, αλλά πολύ

σύντομα δεν τους έλειπε τίποτα – δύο τοις εκατό, πλήρες, ακόμα και σοκολατούχο. Έδειχνε να πιστεύει πως ήταν σημαντικό να τηρήσει αυτή τη στάση.

Το πρόγευμα έγινε μια δοκιμασία αφοσίωσης. Κάθε πρωί, η οικογένειά μου καθόταν γύρω από ένα μεγάλο, τροποποιημένο τραπέζι από κόκκινη βελανιδιά κι έτρωγε είτε ένα χυλό από εφτά δημητριακά με μέλι και μελάσσα είτε τηγανίτες από εφτά δημητριακά, κι αυτές με μέλι και μελάσσα. Επειδή ήμασταν εννιά στόματα, οι τηγανίτες συχνά ήταν μισοάψητες. Δεν με πείραζαν τα δημητριακά αν μπορούσα να τα μουλιάσω στο γάλα, αφήνοντας την κρέμα να τα τυλίξει και να ποτίσει τους σβόλους, αλλά μετά την αποκάλυψη τα τρώγαμε με νερό. Ήταν σαν ένα έτρωγα μια γαβάθα με λάσπη.

Σύντομα άρχισα να σκέφτομαι όλο αυτό το γάλα που πήγαινε χαμένο στο ψυγείο της γιαγιάς. Τότε απέκτησα τη συνήθεια να παραλείπω το πρόγευμα κάθε πρωί και να πηγαίνω κατευθείαν στον αχυρώνα. Έριχνα τροφή στα γουρούνια και γέμιζα την ταϊστρα για τις αγελάδες και τ' άλογα, κι έπειτα πηδούσα το φράχτη, πήγαινα γύρω γύρω από τον αχυρώνα κι έμπαινα από την πλαϊνή πόρτα της γιαγιάς.

Ένα τέτοιο πρωινό, κι ενώ καθόμουν στον πάγκο παρακολουθώντας τη γιαγιά να ετοιμάζει μια γαβάθα με κορν φλέικς, είπε, «Πώς θα σου φαινόταν να πας στο σχολείο;»

«Δεν θα μου αρέσει».

«Πώς το ξέρεις;» είπε απότομα. «Δεν το δοκίμασες ποτέ».

Έβαλε το γάλα και μου έδωσε τη γαβάθα, έπειτα σκαρφάλωσε στον πάγκο, ακριβώς απέναντί μου, και με παρακολουθούσε να το καταβροχθίζω.

«Φεύγουμε αύριο για την Αριζόνα», μου είπε, αλλά ήδη το

ήξερα. Πάντοτε πήγαινε με τον παππού στην Αριζόνα όταν άρχιζε ν' αλλάζει ο καιρός. Ο παππούς έλεγε ότι παραείχε γεράσει για τους χειμώνες του Αϊντάχο· το κρύο έκανε τα κόκαλά του να πονάνε. «Σήκω πρωί πρωί», είπε η γιαγιά, «γύρω στις πέντε, και θα σε πάρουμε μαζί μας. Θα σε γράψουμε στο σχολείο».

Στριφογύρισα στο σκαμπό μου. Προσπάθησα να φανταστώ το σχολείο αλλά δεν τα κατάφερα. Αντί γι' αυτό, έφερα στο μυαλό μου την εικόνα από το Κατηχητικό, όπου πήγαινα κάθε βδομάδα και το μισούσα. Ένα αγόρι, ο Άαρον, είχε πει σε όλα τα κορίτσια ότι δεν ήξερα να διαβάζω επειδή δεν πήγα σχολείο, και τώρα καμιά τους δεν μου μιλούσε.

«Είπε ο μπαμπάς ότι μπορώ να πάω;» ρώτησα.

«Όχι», είπε η γιαγιά. «Αλλά θα περάσουν ώρες μέχρι να καταλάβει ότι λείπεις». Έβαλε τη γαβάθα μου στο νεροχύτη και κοίταξε έξω από το παράθυρο.

Η γιαγιά ήταν μια δύναμη της φύσης - ανυπόμονη, επιθετική, ψυχραιμη. Για να την κοιτάξεις έπρεπε να κάνεις ένα βήμα πίσω. Έβαφε μαύρα τα μαλλιά της, κάτι που τόνιζε τα ήδη αυστηρά της χαρακτηριστικά, κι ιδιαίτερα τα φρύδια της, που εξακολουθούσε να τα μουτζουρώνει κάθε πρωί διαγράφοντας παχιές, κατάμαυρες καμάρες. Τα ζωγράφιζε πολύ χοντρά, κάνοντας έτσι το πρόσωπό της να μοιάζει αγχωμένο. Τα ζωγράφιζε επίσης πολύ ψηλά, δίνοντας έτσι στα υπόλοιπα χαρακτηριστικά της μια έκφραση ανίας, σχεδόν σαρκασμού.

«Θα έπρεπε να πηγαίνεις σχολείο», είπε.

«Μα, ο μπαμπάς δεν θα σε αναγκάσει να με φέρεις πίσω;» ρώτησα.

«Ο μπαμπάς σου δεν μπορεί να με αναγκάσει να κάνω τίποτα». Η γιαγιά σηκώθηκε και ίσιωσε την πλάτη της. «Αν σε θέ-

λει, θα πρέπει να έρθει να σε πάρει». Δίστασε, και για μια στιγμή φάνηκε σαν να ντρεπόταν. «Του μίλησα χτες. Δεν θα μπορέσει να έρθει και να σε φέρει πίσω για πολύ καιρό. Έχει καθυστερήσει μ' αυτή την αποθήκη που φτιάχνει στην πόλη. Δεν μπορεί να τα μαζέψει και να έρθει στην Αριζόνα, τουλάχιστον όσο ο καιρός είναι ακόμα καλός και μπορεί να δουλέψει μαζί με τ' αγόρια πολλές ώρες την ημέρα».

Το σχέδιο της γιαγιάς ήταν καλά μελετημένο. Ο μπαμπάς δούλευε πάντοτε από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου τις εβδομάδες πριν πέσουν τα πρώτα χιόνια, προσπαθώντας να βάλει αρκετά χρήματα στην άκρη από τα παλιοσίδερα που μάζευε και τους αχυρώνες που έχτιζε για να βγάλει το χειμώνα, οπότε οι δουλειές έπεφταν. Ακόμα κι αν η μητέρα του το έσκαγε με το μικρότερο παιδί του, δεν θα μπορούσε να σταματήσει να δουλεύει μέχρι το κλαρκ να σκεπαστεί απ' τον πάγο.

«Θα πρέπει να ταΐσω τα ζώα προτού φύγουμε», είπα. «Σίγουρα θα το προσέξει ότι λείπω έτσι και οι αγελάδες το σκάσουν από το φράχτη ψάχνοντας για νερό».

Εκείνο το βράδυ δεν έκλεισα μάτι. Καθόμουν στο πάτωμα της κουζίνας και κοίταζα στο ρολόι τις ώρες να περνάνε. Μία το πρωί. Δύο. Τρεις.

Στις τέσσερις σηκώθηκα και στάθηκα δίπλα στην πίσω πόρτα για να βάλω τις μπότες μου. Ήταν γεμάτες ξεραμένη κοπριά και ήμουν σίγουρη πως η γιαγιά δεν θα με άφηνε να μπω μ' αυτές στο αυτοκίνητό της. Τις φαντάστηκα στην μπροστινή της βεράντα, παρατημένες, ενώ εγώ το έσκαγα ξυπόλυτη για την Αριζόνα.

Άρχισα να σκέφτομαι τι θα γινόταν όταν η οικογένειά μου ανακάλυπτε ότι έλειπα. Επειδή με τον αδερφό μου τον Ρίτσαρντ περνούσαμε μέρες ολόκληρες στο βουνό, ήταν πιθανό να μην το πρόσεχε κανείς μέχρι να βασιλέψει ο ήλιος, οπότε εκείνος θα γύριζε σπίτι για βραδινό ενώ εγώ όχι. Φαντάστηκα τ' αδέρφια μου να ξεχύνονται έξω και να με ψάχνουν. Πρώτα θα κοίταζαν στη μάντρα με τα παλιοσίδερα, ανασηκώνοντας σιδερένιες πλάκες και λαμαρίνες, μήπως είχε φύγει καμιά και με είχε πλακώσει. Μετά θα πήγαιναν προς τα έξω, σαρώνοντας το αγρόκτημα, σκαρφαλώνοντας σε δέντρα και μπαίνοντας στη σοφίτα του αχυρώνα. Στο τέλος, θα γύριζαν προς το βουνό.

Ός τότε θα είχε σουρουπώσει – είναι η στιγμή ακριβώς πριν νυχτώσει για τα καλά, όταν το τοπίο φαίνεται μόνο σαν σκοτάδι και σαν ένα πιο φωτεινό σκοτάδι, και περισσότερο νιώθεις τον κόσμο γύρω σου παρά τον βλέπεις. Φαντάστηκα τ' αδέρφια μου να σκορπίζουν στο βουνό ψάχνοντας τα μαύρα δάση. Κανείς δεν θα μιλούσε· ολωνών οι σκέψεις θα ήταν οι ίδιες. Τα πράγματα μπορούσαν να πάνε τρομακτικά στραβά στο βουνό. Γκρεμοί εμφανίζονταν στα ξαφνικά. Άγρια άλογα, που ανήκαν στον παππού μου, έτρεχαν ασυγκράτητα πεδώντας πάνω από λασπώδεις όχθες με νερό, και υπήρχαν μπόλικοι κροταλίες. Είχαμε κάνει αυτή την έρευνα παλιότερα, όταν χάθηκε ένα μοσχάρακι από τον αχυρώνα. Στην κοιλάδα μπορούσες να βρεις ένα πληγωμένο ζώο· στο βουνό, ένα νεκρό.

Φαντάστηκα τη μητέρα να στέκεται στην πίσω πόρτα, να σαρώνει με το βλέμμα της τη σκοτεινή κορυφογραμμή, όταν θα γύριζε ο πατέρας μου για να της πει ότι δεν με είχαν βρει. Η Όντρι, η αδερφή μου, θα πρότεινε να ρωτήσει κάποιος τη γιαγιά, και η μητέρα θα έλεγε πως η γιαγιά είχε φύγει το ίδιο πρωί

για την Αριζόνα. Αυτές οι λέξεις θα έστεκαν για μια στιγμή μετέωρες στο δωμάτιο και τότε όλοι θα καταλάβαιναν πού είχα πάει. Φαντάστηκε το πρόσωπο του πατέρα μου, τα σκούρα μάτια του να γίνονται δυο κουκκίδες, το στόμα του σφιγμένο καθώς θα γύριζε στη μητέρα μου. «Νομίζεις ότι διάλεξε να φύγει;»

Σιγανή και γεμάτη θλίψη αντήχησε η φωνή του. Έπειτα την έπνιξαν ήχοι από μια άλλη ανάμνηση που ξύπνησε μέσα μου – τριζόνια, μετά πυροβολισμοί, μετά ησυχία.

Το περιστατικό ήταν πασίγνωστο, θα μάθαινα αργότερα –όπως το Γούντεντ Νι ή το Γουάκο⁴–, αλλά όταν μας πρωτοδιηγήθηκε την ιστορία ο πατέρας μου, είχα την αίσθηση πως δεν την ήξερε κανένας άλλος από μας στον κόσμο.

Άρχισε περίπου όταν τελείωνε η εποχή της κονσερβοποίησης, κάτι που άλλα παιδιά το λένε μάλλον «καλοκαίρι». Η οικογένειά μου περνούσε πάντοτε τους ζεστούς μήνες κονσερβοποιώντας φρούτα που τ' αποθηκεύαμε, γιατί, όπως έλεγε ο μπαμπάς, θα τα χρειαζόμασταν τις μέρες που θα εμφανιζόταν το «βδέλυγμα της ερημώσεως». Ένα απόγευμα ο μπαμπάς ήταν νευρικός όταν γύρισε από τη μάντρα. Πήγαινε πέρα δώθε στην κουζίνα την ώρα του βραδινού, σχεδόν χωρίς να βάλει μπουκιά στο στόμα του. Έπρεπε να τα βάλουμε όλα σε τάξη, είπε. Δεν υπήρχε πολύς χρόνος.

4. Μεγάλη σφαγή των Ινδιάνων Λακότα από τον αμερικανικό στρατό στον καταυλισμό Γούντεντ Νι Κρικ στη Νότια Ντακότα (29.12.1890). ~ Πολυήμερη πολιορκία και τελική επίθεση της αμερικανικής αστυνομίας (28.2-19.4.1993) σε ράντσο της θρησκευτικής αίρεσης των Δαβιδιανών στο Γουάκο του Τέξας, μετά από άρνησή τους να γίνει έρευνα για όπλα, με απολογισμό 76 νεκρούς. (Σ.τ.Μ.)